TISHK PROJECT

www.tishkbooks.com

پرۆژەی تیشک

ڕۆڵی پرشنگداری
زانا موسوڵمانەکان لە
پێشکەوتنە زانستییەکاندا

نووسینی:

د. کاوە فەرەج سەعدون

پزیشکی شارەزای نەخۆشییەکانی سنگ

١٤٢٨ کۆچی – ٢٠٠٧ زایینی

ناوی کتێب: ڕۆڵی پرشنگداری زانا موسوڵمانەکان لە پێشکەوتنە زانستییەکاندا

نووسینی: د. کاوە فەرەج سەعدون

ژمارەی سپاردن: (٨٣٥) ساڵی (٢٠٠٧)

شوێنی چاپ: کۆمپانیای چاپو پەخشی نووسەر

نۆرەی چاپ: یەکەم

ساڵی چاپ: ٢٠٠٧

تیراژ: ١٠٠٠

لە بڵاوکراوەکانی: پرۆژەی (تیشك)، زنجیرە (٢١)

ناونیشانی پرۆژە لەسەر تۆڕی ئینتەرنێت: www.tishkbooks.com

ئیمەیلی پرۆژە: info@tishkbooks.com

tishkbooks@yahoo.com

مافی لەچاپدانی ئەم بەرهەمە پارێزراوە بۆ پرۆژەی تیشك

پێشکەش بێت بە :

– زانا کۆڵنەدەرەکانی مێژووە پرشنگدارەکەمان، ئەوانەی ساتێکی تەمەنیان بەفیڕۆ نەدا تەنها لەرێی زانست و زانیاریی‌دا نەبێت.

– بەو کەسە بەوویژدان و وەفادارانەش کە رۆڵی بێوێنەی ئەوانیان فەرامۆش نەکردووە و هەمیشە لەیادیانە.

– بەوانەی شانازی بە مێژوو و باوباپیرانی خۆیانەوە دەکەن و گوێنادەنە تانە و تەشەری بێوەفایان.

– بە هەموو کەسێك کە بەدوای راستی‌دا دەگەڕێت.

پێشەکی

سوپاس و ستایش بۆ پەروەردگاری جیهان، درووود و سەلام بۆ سەر گیانی پێشەوای مرۆڤایەتی محمد (ﷺ) ....

بەهۆی جۆری کارەکەمەوە (وەك پزیشکێك) و تێکەڵاویم لەگەڵ ئەو کەسانەی کە لەبواری زانستیدا کاردەکەن، زۆر جار دووچاری ئەو گفتووگۆیە دەبمەوە کە گوایە موسوڵمانان هیچ جۆرە رۆڵێکیان نەبووە لە پێشکەوتنی زانستیدا و زانایەکی ئەوتۆیان تێدا هەڵنەکەوتووە کە جێدەستی دیار بێت و رۆڵێکی بەرچاوی هەبووبێت لە بەرەوپێش بردنی زانست و مەعریفەدا، زۆر کەسیش ئەم ووتەیە دەکاتە بەهانەیەك بۆ رەخنە گرتن لە ئاینی ئیسلام خۆی کە گوایە مرۆڤ هان نادات بۆ زانست و دۆزینەوە و گەران بەدوای نهێنییەکانی گەردووندا، و باری دواکەوتووی ئەمڕۆی جیهانی ئیسلامی لە بواری زانستیدا دەکەنە بەڵگە لەسەر ئەم ووتەیەیان.

بێگومان ئەم بۆچوونانە نەزانییەکی گەورە لەخۆ دەگرێت سەبارەت بە مێژووی گەشە کردنی زانست و مێژووی دۆزینەوە زانستییەکان، چونکە ئەوەی تەنها زانیارییەکی کەمیشی دەربارەی ئەو مێژووە هەبێت بە هیچ جۆرێك ئەو راستییە پشتگوێ ناخات کە موسوڵمانان مێژوویەکی درەوشاوەیان هەبووە لە بواری زانست و پێشکەوتنەکەیدا، و بۆ ماوەی چەند سەدەیەك تەنها زانا موسوڵمانەکان رابەرانی دۆزینەوە و پێشکەوتنە زانستییەکان بوون لە هەموو بوارە زانستییەکاندا، و تا ئەمڕۆش جێدەستیان بە ئاشکرا دیارە و زانایانی بەوویژدانی ئەمڕۆش دانیان بەم راستییەدا ناوە.

لەلایەکی ترەوە ئەوانەشی کە کەمێك لەم بوارەیان بیستووە، بە تایبەتی لەرێی پرۆگرامەکانی خوێندنەوە، لەبەرئەوەی ئەم پرۆگرۆامانە لەلایەن کەسانی نەتەوەگەری عەرەبەوە دانراون (بە تایبەتی لە سەردەمی رژێمی بەعسدا)، ئەم دەستکەوتانەیان تەسك کردۆتەوە و بە تەنها بە دەستکەوتی نەتەوەی عەرەبی دادەنێن، و رۆڵی ئەو سەدان زانایەی تر لە میللەتەکانی تری وەك (تورك و فارس

و کورد و بەربەر و هی‌تر)یان فەراموش کردووە، هەربۆیە خەڵکانی لای خۆمانیش رەتی ئەم بابەتە دەدەنەوە و بە چاوێکی گاڵتەجاریی سەیری دەکەن.

لە گفتوگۆیەکمدا لەگەڵ کەسێکی مارکسیزمدا بە شێوەیەکی گاڵتەجاڕیی دەیووت: کەسێك نەبووە لە مێژووی ئیسلامدا داهێنانێکی زانستی هەبێت، تۆ باسی (عەبباسی کوڕی فەرناس) و (حەسەن بین ئەلهەیسەم) بۆ من مەکە چونکە ئەمانە عەرەب بوون و سەرکەوتووش نەبوون؟!

جا من بۆ رەتدانەوەی ئەم ووتانە و دەرخستنی راستی‌یەکان لەمبارەیەوە بڕیاری دانانی ئەم کتێبەمدا، کە باسی رۆڵی دەیان و سەدان زانای موسوڵمان دەکات لە مێژووی پێشکەوتن و دۆزینەوە زانستی‌یەکاندا، و منەتباریی زانستی نوێی ئەمڕۆش بۆ هەوڵەکانی ئەوان دەردەخات.

زانست وەك زۆرێك لە زانایان و فەیلەسووفەکان دەڵێن بریتی‌یە لە یەکەیەکی کامڵ و لە چەند بەشێکی یەکتری تەواوکەر پێکدێت، زانست شتێکی جیهانی‌یە و موڵکی چەند کەسانێك یان نەتەوەیەك یان چەند نەتەوەیەك نی‌یە، بەڵکو موڵکی هەموو مرۆڤایەتی‌یە هەر لە سەرەتای پەیدابوونی ئادەمیزادەکانەوە، کە بە هەوڵی هەموو مرۆڤەکان پێکەوە گەشەی کردووە و یەکەکانی تەواو بووە، و گەشتووەتە ئەو قۆناغەی کە ئەمڕۆ پێی گەیشتووە، کەواتە پێشکەوتنی زانستی هەوڵێکی بە کۆمەڵی مرۆڤەکان بووە و مەبەست پێی بریتی بووە لە باشتر کردن و ئاسان کردنی ژیان و گوزەرانی مرۆڤەکان، بەم پێیە هەوڵی زانا موسوڵمانەکان لەم بوارەدا قۆناغێکی گرنگ بووە لە مێژووی زانستدا و یەکێکە لەو بناغانەی کە زانستی ئەمڕۆی لەسەر دامەزراوە.

لەبەر گرنگی ئەم بابەتە لە دەرخستنی زنجیرەی سروشتی ئەو هەنگاوانەی کە بوونە هۆی دۆزینەوەی راستی‌یە زانستی‌یەکان و دەستکەوتە تەکنەلۆجی‌یەکان دەبینین لە هەموو لایەکی جیهاندا گرنگی‌یەکی تەواوی پێدەدرێت، کە خۆی دەبینێتەوە لە دامەزراندنی بەشەکان و دەزگا ئەکادیمی‌یەکان لەم بوارەدا لە زۆربەی زانکۆکانی جیهاندا، و دەرکردنی زیاتر لە ١٠٠ بلاوکراوەی دەوری تایبەتمەند لەبواری مێژووی زانستدا، هەروەها بەستنی کۆنگرە نێودەوڵەتی‌یەکان

لەسەر مێژووی زانست و تەکنەلۆجیا بە شێوەیەکی دەوری هەموو ٣ بۆ ٤ساڵێك لە ساڵی (١٩٢٩)ی زایینییەوە، کە تا ئێستا گەشتۆتە ٢٢ کۆنگرە کە یەکێکیان لە شاری (قودس)ی پیرۆز بەسترا لە ساڵی (١٩٥٣ز)دا، کە لەگەڵ ئەمانەدا چالاکییەکی چڕوپڕ هەیە لە هەموو لایەکی جیهاندا بۆ وەرگێڕان و بڵاوکردنەوە و زیندوو کردنەوەی کەلەپووری زانست و ناودارەکانی لە هەموو لقەکانی مەعریفەدا.

ئێمەی موسوڵمان باوەڕمان وایە کە یەکێك لە رووەکانی بەخشندەیی خوای پەروەردگار ئەوەیە کە رێژێکی گەورەی لە موسوڵمانان ناوە بەوەی لەناویاندا چەندین زانای بلیمەت و هەڵکەوتوو و خاوەن داهێنانیان دەرکەوتوون، کە بوونە مەشخەڵ، و چرای شارستانیی مرۆڤایەتییان بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ پرشنگدار کرد، وەك ووتمان ئەمە بووە هۆی ئەوەی زۆرێك لە کەسانی خاوەن وویژدان کە دوای ئەوان سوودیان لە کارەکانیان وەرگرت دانبنێن بە لەپێش دەستی و فەزڵی گەورەیان بەسەر پێشکەوتنە زانستییەکانی ئەمڕۆماندا، ئەم هەڵکەوتووە موسوڵمانانە لە نەتەوەکانی: عەرەب و کورد و فارس و تورك و هیندی و بەربەر، و چەندینی تر بوون، کە چەندین سەرکەوتنیان بۆ ئیسلام تۆمار کرد، و ئەوەیان دووپات کردەوە و تەئکید کرد کە ئیسلام دین و شارستانییەتێکە هیچ کەسێکی تر ناتوانێت هاوشێوەی بێت.

ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ سەرچاوەکانی ئاینی پیرۆزی ئیسلام دەبینین بانگەواز دەکات بۆ یەکسانی لە ئەرك و مافەکاندا، و بۆ ئازادی مرووڤ، و هەروەها بۆ زانست لەبەرئەوەی کە بناغەیەکی سەرەکی جێبەجێکردنی پەروەردەی راست و دروستە کە ئامانجی بانگەوازی ئیسلامییە، ئیسلام یەکەم لایەنە کە بانگەوازی کرد بۆ فێربوونی زانست و گەڕان و لێکۆڵینەوە، بەرزترین هاندانی تێدایە بۆ داهێنانکاری و شت دۆزینەوە، و پەردە لابردن لەسەر شاراوەکان و ڕوانین و سەرنجدان لە دروست کراوانی ئاسمان و زەوی، ئەوەندە بەسە کە یەکەم ئایەت هاتە خوار فەرمووی: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ (العلق:١)، واتە: بخوێنە بەناوی ئەو پەروەردگارەت کە دروستکەرە، زۆر فەرموودەش هەیە لەسەر واجب بوونی

فێربوونی زانست و هەوڵدان تیایدا و بەدەست هێنانی، هەروەها کەسانی زاناشی جیاکردووەتەوە لە خەڵکانی تر و پلەی بەرز کردوونەتەوە کە دەفەرموێت: ﴿يرفع الله الذين آمنوا منكم والذين أوتوا العلم درجاتٍ والله بما تعملونَ خبير﴾ (المجادلة:١١).

هەروەها کاربەدەستان و بەڕێوەبەرانی وڵات لە چاخە ئیسلامییەکاندا گرنگی زۆریاندا بە زانست و زانایان، ئەو ژینگە ئیسلامییە بوو بە بناغەیەك بۆ گەشە کردنی زانستیی لە هەموو بوارەکانی زانست و مەعریفەدا، زانستەکان پێشکەوتنی گەورەیان بەخۆیانەوە بینی: زانستی پزیشکی پێشکەوت و پلەی بەرزبووەوە کە لەپێشدا لەسەر ئەفسانە و خورافات وەستابوو، کشتوکاڵ و پیشەسازی و بازرگانی و دام و دەزگا جۆراوجۆرەکان پێشکەوتنی گەورەیان بەخۆوە بینی، بەم شێوەیە ئوممەتی ئیسلامی لە چالاکییە بیریارییی و ژیرییییەکانیدا وەك: ئاوەدان کردنەوە و زانستەکان و هونەر ... گەیشتنە پلەیەکی ئەوەندە بەرز کە بوونە هۆی کارکردنە سەر شارستانییەتەکانی تری دوای خۆیان و فاکتەرێکی سەرەکی بەرەوپێش بردنیان بوون.

ئەم بلیمەتە موسوڵمانانە ئەو لەپێش دەستییانەیان و داهێنانەکانیان یان لەژێر کاریگەریی راستەوخۆی دەقە شەرعییەکاندا بوو، یان هاندەریان ئەو دەقە ئاینییە پیرۆزانە بوون کە بەگشتی هانی بەدەست هێنانی زانست و کارکردن دەدەن، کەواتە دەستکەوتەکانیان دەگەڕێتەوە بۆ ئاینی پیرۆزی ئیسلام و کۆمەڵگەکەی و دەوڵەتەکەی، ئەم زانایانە لە زۆرێك لە بوارە زانستییەکاندا هەڵکەوتوو بوون، دەیانبینین هەڵکەوتوو بوون لە زانستە ئاینییەکان و شەریعەت و یاساداناندا، لە حیکمەت و بیریاریی و ئەدەبدا، هەروەها لە زانستە سروشتییە جۆراوجۆرەکانیشدا، وەك: گەردوونزانی و پزیشکی و زیندەوەرزانی و فیزیا و کیمیا و بیرکاری و هەندەسە و جوگرافیا و فەلسەفە و کۆمەڵناسی و ....هتد، کارە شارستانییەکانیان باشترین شایەتە لەسەر بەرهەمی بەپیتی ژیرییان لە بوارەکانی زانست و کارکردندا.

لەلایەکی ترەوە ئەم هەوڵە زانستییانەی موسوڵمانان لە کاتێکدا بوو کە زوربەی شارستانییەتەکانی ئەو سەردەمە باوەڕیان بە خورافە و ئەفسانە هەبووە

وەك شـتێكی بەڵگەنەوویسـت و چـووبووە نـاخی بیروباوەڕیانـەوە، بـۆ نەموونـە یـەكێك لـە شارەسـتانی‌یەتە ناسـراوەكان لـەو سـەردەمانەدا شارسـتانی‌یەتی چینی‌یەكان بوو، بیروباوەڕ و بۆچوونی چینی‌یەكان دەربـارەی گـەردوون ئەوەبووە كـە دوو هێز هەیـە فـەرمانڕەوایی جیهـان دەكـەن، یەكەمیانكـە نـای (ین Yin)ە و هێزێكـی نێگەتیڤانـەی مێینـەی تاریكـە، و ئـەوی تریـان نـاوی (یـان Yan)ە كـە هێزێكی پۆزەتیڤانەی نێرینـەی رووناكـە، ئـەم دوو هێزەن كـە كۆنترۆڵی جیهانیـان كـردووە و دیـاردە سروشتی‌یەكانیش لـە ئـەنجامی كـارلێكی نێوان ئـەم دووانـەدا دروسـت دەبێـت، هەربۆیـە بیروبـاوەڕی چـینی‌یەكان بـەرەو سـیحر و جادووگـەری دەچوو، بە مەبەستی بەكارهێنانی سیحر بۆ راگرتنـی هاوسـەنگی نێوان ئـەم دوو هێزە، ئەمەش بە مەبەستی بـارینی بـارانی پێویسـت بۆ كشتوكاڵ و بـەخێوكردنی مەڕومالاَت.

دەربارەی مرۆڤیش باوەڕیان وابووە كە دوو رۆح (گیان)ی هەیە (Two Souls) یەكەمیان لەكاتی سكپڕی‌دا دروست دەبێت و گیانێكی ئاژەڵی‌یە (Animal Soul) كە لە كاتی مردندا لەگەڵ لاشەدا دەچێتە گۆڕەوە، و دەتوانرێت خۆراكی پێبدرێت بە پێشـكەش كردنـی قوربـانی بـۆ مردووەكـان و بە بـەردەوامی دەچـێت بـەناخی زەوی‌دا تـا لـە جیهـانێكی ژێرینـەی نادیـاردا جـێگیر دەبێـت، گیانەكـەی تـریش پێیاندەووت گیانی روحی (Spiritual Soul) كە لە كاتی لەدایكبووندا دروست دەبێت و لەكاتی مردندا بەرزدەبێتەوە بۆ ئاسمان و لەناو ئەستێرەكاندا دەژی؟!!.

بـا زیـاتر باسـی بیروبـاوەڕ و بۆچوونەكانی میللـەتانی تـری ئـەو سـەردەمانەش نەكـەین!! چونكە هەرچـی ئاینـەكان هـەبوون هـەموویان كەوتبوونـە نـاو زۆنگـاوی بتپەرسـتی‌یەوە، ئـاینی بـوزی كـە رێژەیـەكی ئێجگـار زۆری خـەڵكی رۆژهـەلاَت و ناوەڕاستی ئاسیا هەڵگری بوون بووبووە بتپەرستی‌یەكی تـەواو بۆ پەیكـەرەكانی (بووزا)، هەروەها لە هیندستان لەو كاتانەدا (بە تایبەت پێش هاتنی ئیسلام) وەك مێژوونووسـان باسی دەكەن زیاتر لە ٣٣٠ ملیۆن بت و پەیكەر هەبووە كـە خـەڵكی پەرستوویانە، بەشـێوەیەك كـە هـەموو شـتێكی جـوان و سـەرنجراكێش و هـەموو لایەنێكی ژیان پەیكەرێكی بۆ دروستدەكرا و دەپەرسترا!!!

سەبارەت بە بارودۆخی ئەورووپاش با گوێ لە (**Robert Briffault**)ی ئینگلیزی بگرین کە لە کتێبی (**The Making of Humanity**) (لا ١٦٤)دا باسی بارودۆخیان دەکات لەو کاتانەدا کە دەڵێت: شەوێکی دەیجوور و تاریک باڵی بەسەر ئەورووپادا کێشا لە سەدەی پێنجەم تا سەدەی دەیەمی زایینی، وەحشیگەریی و هەمەجی‌یەتی ئەو کاتە زۆر خراپتر بووە لە هەمەجی‌یەتی سەردەمانی کۆنتر، چونکە ئەورووپا زۆرتر لە لاشەیەکی بۆگەنی شارستانی‌یەتێکی گەورە دەچوو، کە بنەماکانی ئەم شارستانی‌یەتە وونبوو بوون و نەمابوون، ئەو وولاتە گەورانەش کە ئەم شارستانی‌یەتە لە کۆندا لەناویاندا گەشەی کرد و گەیشتە لوتکە وەك: ئیتاڵیا و فەرەنسا، بووبوونە نێچیری کاولکاری و فەوزا و داڕووخان، لە دووتوێی ئەم کتێبەشدا نموونەی زۆر زیاتر دەبینین لەسەر دواکەوتوویی گەلانی ئەو سەردەمانە بەگشتی و ئەورووپا و ڕۆژئاوا بە تایبەتی.

ئەمانە چەند نموونەیەك بوو لە حاڵ و بیروباوەڕی ئەو نەتەوانەی تر لەسەردەمی ئیسلامی‌دا، لە کاتێکدا کە زانا موسوڵمانەکان گەورەترین دەستکەوت و داهێنانانیان دەکرد لە بوارەکانی بیرکاری و فیزیا و کیمیا و پزیشکی و زیندەوەرزانی‌دا، و پەردەیان لەسەر نهێنی‌یەکانی گەردوون و لەشی مرۆڤ هەڵدەدایەوە.

دەستکەوت و داهێنانە زانستی‌یەکانی هەر نەتەوەیەك ڕوویەکە لە ڕووەکانی شارستانییەتەکەی، زانستیش پێویستی بە مێژوویەك هەیە کە قۆناغەکانی گەشە کردنی، و ژیاننامە و کاری پیاوانی و پێشەوایانی تۆمار بکات، تەنها ئەوەندە بەس نی‌یە کە ئاگاداری ژیاننامە و داهێنانەکانیان ببین لە بوارە زانستی‌یەکاندا، بەڵکو دەبێت ئەمە هاندەر بێت بۆ بەرەوپێش بردنی خۆزگەکان و هەوڵەکانمان لە ڕێگای زانست و کارکردندا.

گرنگترین شتێك لە مێژووی میللەتاندا بریتی‌یە لە دەستکەوتە شارستانی‌یەکانی وەك: بەردەوام بوو لەسەر ڕێگە و ڕێبازێکی ڕاست لە ژیاندا، و چەسپاندنی دادپەروەری، و پێشکەوتن لە بواری زانست و کارکردندا، ئەوەی بە

وویژدانەوە بڕوانێتە ئەم لایەنانەی شارستانێتی ئیسلامی دەبینێت بێوێنەیە لە دەستکەوتەکانی‌دا، بۆیە پێویستە ئەم دەستکەوتانە بخرێنەروو بە تایبەتی بواری داهێنانە زانستی‌یەکاندا، پێشکەوتنی زانستی ئەمڕۆش لەزۆر بواری‌دا منەتباری زانا سەرمەشقە موسوڵمانەکانە.

لەلایەکی ترەوە موسوڵمانان زۆر سوودیان لە زانیاری‌یەکانی میللەتانی پێش خۆیان وەرگرت و پاراستیان لە فەرتان، و هەروەها بەرەو پێشیشیان برد، لەوانە نەتەوەکانی: فارس و هیندستان و چین و یۆنان و ڕۆمانی‌یەکان، خاڵێکی پرشنگداری مێژووە زانستی‌یەکەیانە کە زانیاری کەسیان بە کەم نەزانیوە (وەك زۆرێك لە کەسان و میللەتانی تر سپڵە و بێوەفا نەبوون) و سوودیان لێوەرگرتووە، دەتوانین بڵێین موسوڵمانان زانستی گەورەیان داهێنا، و دۆزینەوەی نوێیان بۆ مرۆڤایەتی دەستەبەر کرد، وەك سەلمێنەرێکی ئەو ڕاستی‌یەی کە ئاینی پیرۆزی ئیسلام گەورەترین ئاینە، کەواتە دەتوانین زانستی موسوڵمانان بە زانستێکی جیهانی وەسف بکەین، چونکە بەشداری میللەتان و زمانەکانی تری (وەك: سریانی و سەنسکریتی و فارسی و ئیغریقی و لاتینی) تێدابووە و لە دواییشدا هەموو میللەتانی تری سەر زەوی سوودیان لێوەرگرت.

لێرەدا ووتەی دوو بیریاری فەڕەنسی بە نموونە دێنمەوە لەسەر ڕۆڵی بەرزی موسوڵمانان لە پێشکەوتنە زانستی‌یەکاندا، (کوندورسیە) دەڵێت: (زانستی موسوڵمانان بەردەوامبوون و درێژەپێدەری پێشکەوتنی ڕووناکی و ڕووناکبیری بوو لە سەردەمانێکدا کە ئەفسانە و تاریکایی هەموو دونیای داگیر کردبوو)، هەروەها (مونتوکلا) دەڵێت: (لێکۆڵینەوەی مێژووی زانستی موسوڵمانان زۆر پێویستە نەك تەنها بۆ کێشانی تەواوی پێکهاتەکانی لەوحە مێژوویی‌یەکەی گەشە کردنی زانست، بەڵکو بۆ چەسپاندنی ڕووداوە مێژوویی‌یەکانی هەر لقێك لە لقەکانی زانست و مەعریفە)، هەروەها چەندین زانای ڕۆژئاوایی تر هەمان بۆچوونیان هەیە وەك: (کوسین دو پرسیڤال، دیلەمبەر، ج. ج. سیدیو، ڕەسکا، کارپنسکی، و وایدمان).

ئیتر با دواكەوتوویی ئەمڕۆی جیهانی ئیسلامی نەكرێت بە بەڵگە بەسەر ئاینی ئیسلامەوە، چونكە لەو سەردەمانەی كە شەریعەت و پەیامی ئیسلام حوكمڕان بوو و كاربەدەستان و میللەتیش ملكەچی بوون (هەر لە سەرەتای هاتنی پەیامەكەوە تا چەندین سەدەش)، گەورەترین وەرچەرخان لە كۆمەڵگەی ئیسلامیدا رووی‌دا لە هەموو بوارەكانی‌دا مەدەنیەت و شارستانی‌دا، بواری زانستیش یەكێك بوو لە دیارترین دەستكەوتەكانی زانا موسوڵمانەكان و لە وڵاتی ئیسلامی‌یەوە زانست پرشنگی دەدا بۆ هەموو جیهان، كە بە یارمەتی پەروەردگار كەمێكی لە دووتوێی ئەم كتێبەدا دەخەینە بەردەست.

بەڵام كاتێك موسوڵمانان دوور كەوتنەوە لە سەرچاوە پاكەكانی ئاینەكە و ئامۆژگاری‌یە خودایی‌یەكانیان پشتگوێ خست لەم سەدانەی دوایی‌دا و گوێیان بە هۆكارەكانی پێشكەوتن نەدا وەك پێویست، تووشی نسكۆی گەورە بوون لە هەموو بوارەكاندا، بە تایبەتی لە كاروانی پێشكەوتنی زانستی دواكەوتن و میللەتانی تر بوونە سەرمەشقی ئەم بوارە، چونكە هەموو هۆكارەكانی پێشكەوتنیان بۆ دەستەبەركرد لەگەڵ بوونی كەسانی دڵسۆز و بلیمەتدا.

من لە كتێبەدا هەوڵ دەدەم بە یارمەتی پەروەردگار كەمێك لە دەستكەوتە زانستی‌یەكانی زانا موسوڵمانەكان باس بكەم لە بوارە زانستی‌یە جۆراوجۆرەكاندا، هەروەها دەرخستنی ژیاننامە و كارەكانی پۆلێك لە كەڵەزانایانی مێژووی ئیسلامی، لەگەڵ هێنانەوەی چەند نموونەیەك لە دانپێدانانی زانایانی رۆژئاوا بەم راستی‌یە.

هیوادارم ئەم كارە مایەی سوودی هەموو لایەك بێت و پەردەیەك لابدات لەسەر چاوی ئەوانەی چەواشە كراون و دەمكوتكەرێكی چەواشەكارانیش بێت.

نووسەر

٢٠٠٧/٥/٢٠